
Ивана Ђорђевић
Љиљана Келемен Милојевић
Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” Вршац

Стручни рад
Методичка пракса број 2/2017.
УДК: 371.383.:792.091
стр. 275-284.

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ДРАМСКОГ МЕТОДА И ЊЕНЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОЈ ПРАКСИ

Резиме: Полазећи од идеје да је у основи примене драмског метода у васпитном и образовном раду појмовна метафора РАЗУМЕВАЊЕ ЈЕ ВИЂЕЊЕ (Лејкоф и Џонсон 1980: 103, Кликовац 2004: 52), у овом раду доносимо резултате истраживања спроведеног децембра 2014. године на Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” у Вршцу, са циљем да се открије владајући концепт о драмском методу код студената, будућих васпитача. Општи закључак до којег смо дошли јесте да треба интензивирати обуку наставника, поготово средњих школа, о креативном драмском процесу као начину учења кроз стваралачко драмско искуство, јер већина анкетираних студената драмски метод поима као непознат, неистражен простор, односно студенти не виде, не разумеју шта је драмски метод. С друге стране, резултати су показали да је дошло до промене овог владајућег концепта код студената који су прошли двомесечну обуку о примени драмског метода у раду са децом предшколског узраста путем пројекта „Повезивање важних субјеката у области драме и образовања у Србији – ОСТРВА”, у организацији БАЗАРТА 2014. године.

Кључне речи: драмски метод, интеркултуралност, когнитивни приступ, појмовне метафоре.

УВОД

На Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” у Вршцу реализован је пројекат ОСТРВА – иницијатива организација уметника и педагога које се већ дуго баве применом драмских метода у образовању и васпитању деце и младих. Циљ пројекта био је да се искуства у области драмске методике понуде и поделе са наставницима и стручним сарадницима запосленим у образовним институцијама у Србији. Посебан сегмент пројекта ОСТРВА посвећен је раном стицању вештина потребних за примену драме у образовању и васпитању, у настави и ваннаставном раду. Намењен је студентима наставничких и васпитачких факултета. Пројекат је спровело удружење БАЗААРТ из Београда, а програм пројекта је реализован кроз семинаре у форми драмских радионица, које су водили искусни и сертификовани драмски педагози – драмски уметници и наставници.

Драмске радионице су унапредиле компетенције студената за интеркултурну комуникацију (интеркултурална осетљивост и комуникацијске вештине у плуралном културном окружењу), интерактивну наставу и учење (мотивисање за самостално учење, иницијативу и учење у групи) и примену драмске методике (драмске стратегије и технике у настави и сценска писменост). Драма као метод драгоцено је средство за васпитача и наставника у обављању свакодневних задатака. Осим што значајно унапређује сам образовно-васпитни процес, примена драме у настави директно доприноси остварењу циљева образовања и васпитања у складу са Стратегијом о развоју образовања и васпитања у Републици Србији до 2020. Ова стратегија укључује отвореност школе за ученике са различитим образовним потребама, унапређење квалитета остварених стандарда кроз креативан рад који негује културу учења, холистички приступ знању, омогућава развој деце предшколског узраста и ученика са различитим стилима учења и оних код којих доминирају другачије врсте интелигенције: визуелно-просторна, музичка, телесно-кинестетичка, интраперсонална, интерперсонална и друге. У вези са тим је, након реализованих драмских радионица, спроведено истраживање са циљем да се открије владајући концепт о драмском методу код студената, будућих васпитача. У раду се сагледавају владајући концепти код студената који нису учествовали у пројекту ОСТРВА и студената који су прошли двомесечну обуку о примени драмског метода у раду са децом предшколског узраста.

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

У настави матерњег језика у основној школи, метафорама се прилази у оквиру реторичке и стилистичке традиције као стилским фигурама, језичким украсима који служе онеобичавању израза и који су, према томе, везани превасходно за књижевно-уметнички текст.³² Са другим виђењем метафора ученици се упознају у средњој школи. У оквиру лексикологије метафоре се схватају као најважнији механизам за стварање нових лексичких значења (метафора као језички механизам) – то су тзв. лексичке метафоре. Треће основно схватање метафора је у оквиру когнитивне лингвистике: метафора се схвата као механизам мишљења и назива појмовном метафором (Лејкоф и Џонсон 1980, Лејкоф 1993, Кликовац 2004).

Према Лејкофу (1993: 210) појмовну метафору дефинишемо као пресликавање, односно стварање учвршћених онтолошких веза између два појмовна домена. Разумевање једног појма (или појмовног домена) врши се помоћу другог појма, који је обично чулно сазнатљив и добро познат (уп. РАСПРАВА ЈЕ РАТ). Успостављање појмовних (онтолошких) кореспонденција тј. пресликавање врши се са једног на други домен. Домен који „позајмљује” своју структуру назива се изворни (source domain), а онај који се на основу њега разумева назива се циљни (target domain). У наведеном примеру базични домен је рат, а домен који се жели објаснити расправа. Знања о једном домену пресликавају се на знања о другом, апстрактном домену (у рату се побеђује или повлачи; уп. У расправи са њим никада нисам победила; Решила сам да се повучем.). Тако кореспонденција омогућава да се о циљном појму размишља уз помоћ знања која имамо о изворном појму (о расправи се говори као о рату). С једног домена на други пресликавају се и обрасци закључивања (у расправи се може изгубити или победити као у рату, в. Ђорђевић 2014: 131). “Веза између изворног и циљног домена успоставља се пресликавањем (енгл. mapping) различитих аспеката оба домена” (Радић Бојанић 2012: 266–267).

Према Душки Кликовац (2004: 23) разликују се следеће врсте појмовних метафора: (1) структурне метафоре (један појам се метафорички структурира помоћу другог, уп. РАСПРАВА ЈЕ РАТ), (2) оријентационе (потичу из наше просторне оријентације; изворни домени су појмови као што су горе – доле, унутра – споља, напред – назад, дубоко – плитко, централно – периферно; такве су метафоре СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ, односно ТУГА ЈЕ ДОЛЕ, а илуструју их метафорички изрази као што је: Био је на седмом небу) и (3) онтолошке метафоре (помоћу њих догађаји, емоције, идеје, активности итд. добијају онтолошки статус). Тако се, на пример, раст цена метафорички схвата као

---

³² У овом случају говоримо о поетским метафорама.

ентитет, помоћу именице инфлација. Метафору инфлација илуструју изрази као што су: инфлација нам снижава животни стандард, инфлација ће се повећати, морамо се борити против инфлације итд.; пошто је проглашена за ентитет, може се идентификовати неки њен аспект, може се видети као узрок итд.; појам добијен онтолошком метафором може се даље конкретизовати и разумети помоћу структурне метафоре.

Појмовна метафора повезана је с начином на који разумемо стварност — приликом разумевања непознатих појмова и појмовних домена служимо се оним што нам је познато, те апстрактне поимамо преко конкретних, блиских и познатих појава и реалија (уп. Принцип поступности и систематичности, правила поступности Николић 42006: 109–116, 110). “Метафора није само ствар језика... него ствар мишљења... прво постоји у мишљењу... онда одређује понашање, управља опажањима, поступцима, односима с другим људима итд.” (Кликовац 2004: 11, према Ђорђевић 2014: 131).

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Основни предмет истраживања овога рада јесу појмовне метафоре студената све три године Високе школе у Вршцу о драмском методу, а основни проблем може се изразити у виду следећег питања: Како студенти, будући васпитачи, разумеју циљни домен појмовне метафоре о драмском методу? У истраживање су укључени и студенти треће године, који нису још похађали сва предавања из свих шест методика васпитно-образовног рада (Методика развоја говора, Методика упознавања околине, Методика почетних математичких појмова, Методика музичког васпитања, Методика ликовног васпитања и Методика физичког васпитања) у којима, према нашем мишљењу, стичу, између осталог, знања и компетенције о драмским поступцима које треба да примене у раду са децом предшколског узраста.

Основни циљ истраживања јесте открити и протумачити метафоричке концептуализације које студенти Високе школе имају о овој методи. У истраживању смо пошли од хипотезе — да откривање и детаљније разумевање појмовних метафора студената Високе школе може указати на особености досадашње примене ове методе у васпитно-образовној пракси (студенти су завршили различите основне и средње школе на територији следећих градова: Вршац, Београд, Панчево и сл.), као и на то:

- (а) Како се разумева комплексна примена овога метода?
- (б) Каква је улога учесника у драмском методу?
- (в) Које последице примена драмског метода има у пракси?
- (г) Какав је однос студената према драмском методу?

Определили смо се за прикупљање појмовних метафора о драмском методу уз помоћ посебно осмишљеног анкетног упитника, којим смо желели да откријемо изворне домene преко којих студенти разумевају наведени појам. Сходно сврси и могућностима истраживања, анкета је иницирала метафоре везане за циљни домен: (1) Драмски метод је...; уз метафору требало је навести „кратку причу”, тј. образложење избора изворног домена.

Основна метода истраживања је дескриптивна, а истраживани корпус чине 100 метафора прикупљене од студената који су присуствовали предавањима и вежбама из предмета Српски језик (смер – струковни васпитач), Матерњи језик са развојем говора деце јасленог узраста (смер – васпитач деце јасленог узраста) 2. 12. 2014, као и предавањима и вежбама на предметима Књижевност за децу (оба смера) и Методика развоја говора (оба смера) 5. 12. 2014. Анкетни упитник је попунило 120 студената. Узорак истраживања је намерни. Од тога, мањи број студената (20) похађао пројекат ОСТРВА (реализован на Високој школи у периоду од 26. 10. 2014. до 23. 11. 2014).

Пре анкете студентима су предочени циљеви истраживања, а такође је објашњена разлика између појмовне и поетске метафоре. На једноставан и примерен начин (уз навођење маркантних, а занимљивих примера из колоквијалног језика), студенти су упознати са базичним поставкама когнитивних наука и когнитивне лингвистике, као и са могућностима примене когнитивних приступа.

Резултате истраживања доносимо свесни ограничења које подразумева истраживачки корпус – на другом корпусу (из других крајева наше земље, у другом временском периоду) могући су другачији резултати. Ипак, сматрамо да ово истраживање може бити добар путоказ ка примени драмског метода у пракси и основа за даља (упоредна и сл.) истраживања о корисности и преимућствима оваквог облика рада.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

А. Појмовне метафоре студената који нису учествовали у пројекту ОСТРВА

Резултати анкете показали су да више од половине анкетираних студента који нису похађали семинар у оквиру пројекта ОСТРВА (58%) драмски метод поима преко следећих појмовних метафора:

[Драмски метод је]: НЕПОЗНАНИЦА;
НЕИСПИТАН ПРОСТОР;
НОВИНА;
АПСТРАКТНО ТЛО.

Наведени примери откривају да већина студената драмски метод доживљава као чудноват, дакле, непознат простор; познате метафоре СВРХА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ ПУТОВАЊА (Кликовац 2004: 28) и УПОЗНАВАЊЕ НОВОГ ГРАДИВА ЈЕСТЕ УПОЗНАВАЊЕ НЕПОЗНАТИХ ПРЕДЕЛА показују нам да студенти нису у досадашњем (основном и средњем) школовању довољно упознати са постојањем, те преимућствима примене овога метода.

Мањи проценат студената (13%) драмски метод поистовећује са глумом, драмском секцијом, представом (уп. ДРАМСКИ МЕТОД ЈЕ СЕКЦИЈА, ДРАМСКИ МЕТОД ЈЕ ШКОЛСКА ПРИРЕДБА, ДРАМСКИ МЕТОД ЈЕ ПОЗОРИШНА ПРЕДСТАВА). Студенти „не виде”, заправо, не разумеју шта је драмски метод (уп. РАЗУМЕВАЊЕ ЈЕ ВИЂЕЊЕ исп. Кликовац 2004: 180, 136), те га аналошки везују за познате ентитете, односно облике рада које су искусили. Узрок забележеном стању видимо у томе што наставници основних, поготово средњих школа, нису довољно едуковани (обучени, припремљени) да примењују драмски метод у настави, те да се он нимало или врло ретко користи у редовном наставном раду (А у ставовима студената, рефлектује се и став друштва у целини). У прилог томе стоје и резултати истраживања Педагошког друштва Србије – на питање о обавештености и обучености за коришћење драме у образовању, 52% испитаника (васпитача предшколских установа, наставника разредне и предметне наставе у основним школама и професора средњих школа) изјавило је да није имало обуку и да не познаје драму, односно примену драме у процесима учења.³³

У осталим појмовним метафорама (9%) драмски метод стоји насупрот традиционалном приступу настави и учењу (уп. ДРАМСКИ МЕТОД – УЧЕЊЕ БЕЗ ПОНАВЉАЊА и сл.). Из ових метафора видимо да студенти наслућују да у основи драмског метода стоји активан однос учесника (креатора радионица и извођача). Од укупног броја анкетираних студената који нису учествовали у семинару, 20% њих одговорило је синтагмом „нисам сигуран/а”.

Б. Појмовне метафоре студената који су учествовали у пројекту ОСТРВА

Насупрот горенаведеним метафорама, стоје метафоре које смо сакупили од студената који су прошли обуку у оквиру семинара ОСТРВА. Овај семинар реализован је у периоду од 26. 10. до 23. 11. 2014. на Високој школи струковних студија за васпитаче “Михаило Палов” у Вршцу, а бавио се драмском педагогијом и састојао се из три дела на којима су усвајане драмске технике, интеркултурално учење кроз драму итд.

---

³³ Видети електронски извор:

<http://bazaart.org.rs/wp-content/uploads/2014/12/Izvestaj-DRAMA-U-OBRAZOVANJU-PDS-2014-nov14-za-sajt-1.pdf> (26. 7. 2017).

(в. bazaart.org.rs.). Нешто мање од половине анкетираних студената (42%) драмски метод виде као:

[Драмски метод је]:

МОЈЕ ЗАМИШЉЕНО ПУТОВАЊЕ;
ПУТОВАЊЕ У СВЕТ И У СОПСТВО;
ПУТ (КА САЗНАЊУ);
ПРОСТРАНО ПОЉЕ ЗА ИЗРАЖАВАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ;
ТРГ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНА;

ИГРА.

Као и свака сврховита делатност, примена драмског метода концептуализује се као пут(овање) (уп. ЗАМИШЉЕНО ПУТОВАЊЕ, ПУТОВАЊЕ У СВЕТ И СОПСТВО, ПУТ КА САЗНАЊУ, уп. УЧЕЊЕ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, Вељковић Станковић 2009: 106). Наведене метафоре откривају и други концепт студената који су прошли обуку — драмски метод је један од начина упознавања (себе) и света око себе (уп. ПУТОВАЊЕ У СВЕТ И СОПСТВО, уп. СВРХА АКТИВНОСТИ ЈЕ ОДРЕДИШТЕ ПУТОВАЊА, Кликовац 2004: 304). Драмски метод се види (РАЗУМЕВАЊЕ ЈЕ ВИЂЕЊЕ) као погодно тло за показивање и доказивање способности, вештина и креативности учесника (уп. ПРОСТРАНО ПОЉЕ ЗА ИЗРАЖАВАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ; ТРГ СПОСОБНОСТИ И ВЕШТИНА).

Процес учења, стицања знања и вештина је, како су то дефинисали учесници пројекта, окренут ка учеснику. У васпитном раду то значи ка детету, односно ученику. Остварује се у пријатној и сарадничкој атмосфери, у игри и кроз игру (ДРАМСКИ МЕТОД ЈЕ ИГРА), а игра је “основна и најприроднија активност деце све до пубертетске фазе, која је важна и у развоју младих, па и у животу одраслих” (Трнавац и др. 1991: 3).

Примену драмског метода студенти (28%) који су прошли обуку “о креативном драмском процесу као начину учења кроз креативно драмско искуство” (исп. Јочић и др. 2012: 11) поимају и као ефикасан начин подстицања интеркултуралне комуникације, а у прилог овој тврдњи говоре следеће метафоре:

[Драмски метод је]:

ПУТ КА РАЗУМЕВАЊУ ДРУГИХ;
ЛЕК ЗА ПРЕДРАСУДЕ;

СЛИКА У БОЈИ СВЕТА ОКО МЕНЕ;
ДОБАР УГАО ПОСМАТРАЊА;
ТАЧКА СУСРЕТАЊА КУЛТУРА;
ПУТ КА РАЗВОЈУ.

Последња метафора имплицира следеће: ПУТ КА РАЗВОЈУ (НАПРЕТКУ), односно моралном и демократском друштву.³⁴ Метафоре које смо прикупили показале су исто и када је реч о студентима Високе школе – подстакнуту жељу и вољу да се негују демократски односи, демократија и интеркултуралност, те да се драмски метод види као један од могућих путева (инструмент) ка демократском друштву. Према мишљењу Ивана Шијаковића школа се и даље развија као државна (друштвена) институција, а врло споро као друштвена група у којој ће се на стваралачки, креативан и слободан начин одвијати процес социјализације деце, такав да они буду свесни субјекти тог процеса.³⁵

Поређењем истакнутих појмова и следећих метафора постаје јасно да драмски метод развија потребне компетенције оних који уче нашу децу, што је препознало чак 30% студената који су похађали семинар у оквиру пројекта ОСТРВА:

[Драмски метод је]:

КРЕАТИВНОСТ;
ОСЛОБОЂЕЊЕ;
АКЦИЈА.

ЗАКЉУЧАК

Резултати анкете показали су да студентима (који нису прошли обуку у оквиру пројекта ОСТРВА) није довољно познато шта подразумева драмски метод и која су његова преимућства. Стога у наставној пракси треба више пажње посветити његовом неговању и усавршавању. За почетак, могла би се интензивирати обука наставника

---

³⁴ У магистарском раду Шијаковић, И., *Демократски односи у савременој школи у Републици Српској*, анализа резултата истраживања (базирана на узорку од 1.284 испитаника: ученика, наставника/професора, директора/секретара) из 10 школа са бањалучког регионалног школског подручја, скреће се пажња на то да су демократски односи у образовном процесу тек у зачетку и да постоје, за сада, скромни ресурси изражени кроз жељу, вољу и мотивисаност учесника у образовном процесу.

³⁵ Видети електронски извор:

www.sijakovic.com/wpcontent/uploads/2008/02/demokratski_odnosi_u_savremenoj_skoli.pdf.
(11.12.2014)

основних и средњих школа и упознатост јавности (путем реклама, јавних трибина и сл.) са могућностима употребе и корисностима овог метода у васпитном раду на свим образовним нивоима. Тако је основни циљ примене драмског метода, из визуре васпитно-образовног рада у предшколским установама, успостављање међусобних контаката деце, како би се ближе упознала и стекла неопходна поверења у друге учеснике драмских игара. Помоћу драмског метода дете ће најпре упознати себе и разумети и своје потребе, а не само туђе. Пожељне драмске игре на млађем узрасту треба да буду везане за развој пажње, маште, памћења, креативности и стваралаштва; затим за ослобађање, упознавања себе и других и сл. Тако долазимо и до закључка да би ваљало подузети и даља истраживања којима би се утврдило у којој мери треба у редовном наставном и васпитном раду употребити креативни драмски процес као начин учења.

Литература

Вељковић Станковић, Драгана (2009), “Метафоре о настави, наставницима и учењу матерњег језика”, Научни састанак слависта у Вукове дане (организатор: Међународни славистички центар, Филолошки факултет у Београду), 38/3, 103–107.

Ђорђевић, Ивана (2014), “Могућности примене појмовних метафора (когнитивног приступа) за унапређивање наставе правописа” / “Possible applications of conceptual metaphors (cognitive approach) to improve orthography teaching”, Истраживања у педагогији/ Research in Pedagogy, 4/1, 130–143/128–140.

Јочић, Анђелија и др. (2012), Водич кроз креативни драмски процес, Базаарт, Београд.

Кликовац, Душка (2004), Метафоре у мишљењу и језику, Чигоја штампа, Београд.

Lakoff, George, Espenson, Jane, Schwartz, Alan (1991), Master Metaphor List, University of California, Berkeley.

Lakoff, George, Jonson, Mark (1980), Metaphors We Live By, The University of Chicago Press, Chicago.

Lakoff, George (1993), „The contemporary theory of metaphor”, In: Metaphor and Thought, Cambridge, CUP, 202–251.

Николић, Милија (2006), Методика наставе српскога језика и књижевности, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Радић Бојанић, Биљана (2012), “Усвајање метафоричких израза из домена временских прилика”, Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, XLII (1)/2012, 265–277.

Трнавац, Недељко и др. (1991), Дидактичке игре, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Шијаковић, Иван, „Демократски односи у савременој школи” – Рад са сајта:

www.sijakovic.com/wpcontent/uploads/2008/02/demokraski_odnosi_u_savremenoj_skoli.pdf
f. (11.12.2014).

Ivana Djordjev
Ljiljana Kelemen Milojevic
Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vrsac

CONCEPTUALIZATION OF THE DRAMA METHOD AND ITS IMPLICATIONS IN THE EDUCATIONAL PRACTICE³⁶

Summary: Starting from the idea that basically the application of the drama method in educational work is the conceptual metaphor UNDERSTANDING IS SEEING (Lakoff and Johnson, 1980: 103, Klikovac, 2004: 52), in this paper we bring the results of a survey conducted in December 2014 at the Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" in Vrsac with the aim of discovering the main concept of dramatic method among students, future teachers. The general conclusion we have come to is to intensify the training of teachers, especially secondary schools, about the creative drama process as a way of learning through creative dramatic experience, since most of the students surveyed do not understand the drama method as *unknown, unexplored space*, that is, students do not understand what a dramatic method is. On the other hand, the results showed that there has been a change in this ruling concept among students who have passed a two-month training on the application of the drama method in working with children of preschool age through the project "Connecting important subjects in the field of drama and education in Serbia – THE ISLANDS", organized by BAZAART in 2014.

Keywords: cognitive approach, conceptual metaphors, drama method, interculturality.

Рад је примљен 03. 12. 2016. године, а рецензиран 07. 08. 2017. године.

---

³⁶ The work was created within the project „Connecting important subjects in the field of drama and education in Serbia – ISLANDS” (*Interconnecting Stakeholders in Learning and Drama in Serbia – ISLANDS*, a project funded by the European Union through the Program „Support to Civil Society”, the period of implementation: November 27, 2014 – July 26, 2015). He was presented at the public tribune „From pupils to teachers: what do those who teach our children learn”, held on December 8, 2014 in Belgrade, in: bazaart.org.rs.